

Taking Back The Reigns *The role of lay-leadership in the Rabbinic future*

A class by Rabbi Yonatan Y. Halevy

father. And upon what is there for us to rely?
Only upon our Father in heaven.

**(2) הרב יוסף פאור הלוי – הרב ישראל משה חזן:
האיש ומשנתו – הקדמה**

הספר הזה בן חודש ימים הוא, וחברתו בזמן שאינו לא יום ולא לילה. הדברים ידועים, כמעט ואין בהם מן החדש. אף על פי כן ראיתי להעלותם על הספר, כי דרכם של הרבנים הספרדים, יצירותיהם בכל חלקי מחשבת ישראל, והשקפותיהם על היהדות בכלל ועל בעיות הזמן החדש בפרט, אינם ידועים.

משהו - נורא ואיום - חל בכל אשר נוגע למסורת התרבותית, הדתית והחינוכית של היהודים הספרדים בימינו. דברים שבעבר הקרוב היו ידועים לכל צורבא דרבנן, אינם ידועים היום אפילו לאלה אשר בשם גדולי הדור יכונו. אנו, שגדלנו על פי המסורת החינוכית העתיקה שנתקיימה דור אחר דור בבתי המדרש הספרדים, רואים את המצב החדש בדכאון לב וכליון עיניים. הגשרים עם העבר נהרסו, הציונים שעמדו באם הדרך נעקרו, השבילים שושטשו וכוסו עפר. מה יעשה הנער שרוצה לגלות את העבר שלו? לאן יפנה? מי יורה לו את הדרך?

Wisdom Of Scribes Will Putrefy

(3) הרב יוסף משאש – מים חיים, חלק א, הקדמה

וכל החכמים והרבנים ידיהם מלאים עבודה. וכל סחורתם מצא קונים בלי קצב ומדה. ואין להם מנוחה. אף בהלכתא למשיחא... ואין שטן ואין פגע של המותרות, שיפילם למהמורות. כי עיניהם היו עצומות. לא ראו חמדת התבל בעלת המהומות.

(4) הרב יוסף משאש – מים חיים – חלק א – סימן סז

ובזה הזמן תמה ונשלמה חכמת הקבלה מערי המערב, ותחתיה עמדה קבלה חדשה אצל בעלי הדמיון, מלאה

Introduction

(1) משנה – סוטה (ט:ט)

בְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא חוּצְפָא יִסְגָּא וַיִּוְקֶר יְאָמִיר הַגָּפֶן תַּתֵּן פְּרִיָּה וְהֵינֵן בְּיוֹקֶר וּמְלָכוּת תִּהְפֹּךְ לְמִינֵינָא וְאִין תּוֹכַחַת בֵּית נֹעַד יִהְיֶה לְזִנּוּת וְהַגְּלִיל יִחְרַב וְהַגְּבֻלָן יִשׁוּם וְאֲנָשֵׁי הַגְּבּוּל יִסְבְּבוּ מְעִיר לְעִיר וְלֹא יִחֻנְגּוּ

In the times of the approach of the Messiah, impudence will increase and high costs will pile up. Although the vine shall bring forth its fruit, wine will nevertheless be expensive. And the monarchy shall turn to heresy, and there will be no one to give reproof about this. The meeting place of the Sages will become a place of promiscuity, and the Galilee shall be destroyed, and the Gavlan will be desolate, and the men of the border shall go round from city to city to seek charity, but they will find no mercy.

וְחֻמְרוֹת סוֹפְרִים תִּסְרַח וַיִּרְאֵי חָטָא יִמְאָסוּ וְהַאֲמַת תִּהְיֶה נִעְדַּרְתָּ נְעָרִים פְּגִי זְקֵנִים יִלְבִּינוּ זְקֵנִים יַעֲמְדוּ מִפְּגִי קִטְנִים בֶּן מְנוּוֹל אָב בֵּת קָמָה בְּאִמָּה כְּלָה בְּחַמְוָה אוֹיְבֵי אִישׁ אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ פְּגִי הַדּוֹר פְּגִי הַפְּלֵב הַבֶּן אִינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מְאָבִיו וְעַל מָה יֵשׁ לָנוּ לְהַשְׁעֵן עַל אֲבִינוּ שְׂבִשְׂמִים

And the wisdom of scribes will putrefy, and people who fear sin will be held in disgust, and the truth will be absent. The youth will shame the face of elders, elders will stand before minors. Normal family relations will be ruined: A son will disgrace a father; a daughter will rise up against her mother, a daughter-in-law against her mother-in-law. A man's enemies will be the members of his household. The face of the generation will be like the face of a dog; a son will no longer be ashamed before his

העת החדשה. ובכך עמודי התורה התחילו להתרופף ואין סומך, אין תומך, אין מוכיח בשער.

7) הרב יוסף משאש – זבח תודה – הקדמה

ואך חלופי הזמנים הביאו רוח חדשה בכנפיהן, בלב הדור החדש הנולד על ברכיהן, כי בהן אהבת המותרות השרישו, ואיש מרעהו תקנא נפשו, כי ירצה כמוהו להיות בענייני הגשמיות, לבנות בתים ועליות, וכתנת פסים להלביש הגויות, ושפיתת קדרות בכל יום במיני מעדנים, וכל תשמיש מינים ממינים שונים, ועל כן רב מאוד פזור הנפש, בדור הזה של החופש... וגם בני המשפחות המיוחסות, ברחו מחסות, בצל מעשה אבותם, בראותם פרי אומנותם... וכל אחד בחר, רק בדרכי המסחר, המביא בכנפיו כסף מלא חפנים, וממנו תוצאות חיים, למלאת תאוותם, על פי דעתם, ושכחו מקרא מלא הקורא בחיל, וידעת כי ה' אלהיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ועל כן ים התורה הקדושה, נהפך ליבשה, והתלמוד, נשאר גלמוד... ומה גם פה בערי אלג'יר כל אחד מהתורה עצמו הזיר, ולגשמיות כנשר ידאה, ועל כן אמסר עלמא בידא דטפשיאי.

8) Professor Zvi Zohar – Rabbinic Creativity in the Modern Middle East – Introduction – Middle Eastern Rabbis, 1850–1950 (pages 16–18)

Study of Torah is a core cultural-religious ideal in Jewish tradition.

However, this tradition disapproved of individuals who sought Torah knowledge as a vehicle for social status and economic success.

Throughout Jewish history, many of those who were recognized by their contemporaries as first-rate Torah scholars made their livelihood from secular occupations such as trade or artisanship. Those who were employed—full or part time—by the community were of extremely different statuses. **In large cities** an outstanding Torah scholar could strive to be appointed to a senior, high status position such as haRav haKollel (Chief Rabbi of the entire community), as a dayyan (judge) in the Rabbinical court or as head of a yeshiva or a midrash where Torah was taught

על כל גדותיה, רק חלופי אותיות וגמטריאות, וסודות מעולפים בדברי הבאי אשר בדו מלבם ריקי המוח, ולמען התהלל במתת שקר, למדו לשונם איזה קטעים מדברי בעלי הסודות הראשונים הנכונים, והפכו אותם למרורת פתנים, ויחזו בקרב ההמון משאות שוא ומדוחים, וחלומות והבלים... ובכך נסוגתי אחור ממנהגי, ובטלתי אמירתה אצל עצמי, מאחר כי נסתם ממני חזון הדברים.

5) הרב יוסף משאש – מים חיים. חלק א. הקדמה

צנוף צנפני צנפה כדור מארץ מולדתי עיר ואם בישראל מכנאס יגן עליה אלוהים, עיר גדולה של חכמים ושל סופרים אשר ביניהם גדלתי. לפה עיר ואם בישראל תלמסאן יגן עליה אלוהים, אחת מערי המזרח. אשר אור התורה בדור הזה מהם ברח. ונשארתי גלמוד לבדי. נר יחידי. ובכל רגע מלך בלהות עלי השקיף. ומצודו עלי הקיף. להמעיד קרסלי מנתיב היושר. לרדוף אחרי העושר.

People Who Fear Sin Will Be Held In Disgust

6) הרב יוסף משאש – אוצר המכתבים (ריב)

מיום ביאת הצרפתים לעירנו התחילה תקופה חדשה בסדרי החיים, מאן דקרי לה תקופה יפה לא משתבש, ומאן דקרי לה רעה לא משתבש, כי השלווה וההשקט גברו בארץ ואך המנוחה והמרגעה שהיה בלב לשמוח כל אחד בחלקו אם טוב ואם רע חלפה כליל. כי רבו המותרות לאין קץ לכל צרכי האדם, בכסות ובפרנסה ובמדור ובכל כלי תשמישו, ומה גם אצל הנשים והבנים והבנות אשר עלה באפם עז ריח העת החדשה.

ועל כן רבתה הטירחה והיגיעה והעבודה ומשלחת יד בכל מסחר, ונלוו עימהם הקנאה והתחרות והתאוה לעלות במעלות העושר והתענוג. ובכך נתמלא כל לב וכל רעיון ברוב מחשבות עמוקות ופשוטות, לחבל בתחבולותיו ולהערים בערמותיו ולרמות במרמותיו, לאסוף בחפניו כסף תועפות בהיתר או באיסור, להשביע בטן הזמן הרעב וצמא תמיד למותרות, ואומר יביע הב, לכל המחדש הזמן בטובו בכל יום תמיד. וגם תופשי התורה התחילו להיפרד מחיק אמם, ולצאת אחד אחד איש לבצעו כי גם הם נפשם איותה לטעום ממשעמי

were affected by the economic situation of his family and of the community.

During the time period under discussion (1850–1950) not only the objective economic situation affected the channeling of the necessary means for funding Torah study; **cultural factors also intervened.** Thus, for instance, **many wealthy parents who in the past might have encouraged their intellectually capable son to pursue Torah studies tended—due to changes brought about by modernity—to prefer that he devote his time to acquiring modern education.** Similarly, **parents who previously would have seen a young Torah scholar as a prime marital candidate for their daughter** (while committing themselves to finance his Torah studies for several years after the wedding) **may well have changed their preferences in line with changes in the cultural values of their well-to-do social milieu; promising young men with a modern education were now considered a more attractive match.** This and more: **The increasing complexity and variety of occupations in the modern era and the need to undergo professional training and specialization made it much more difficult for individuals, no matter how talented, to emulate Torah scholars of earlier generations who earned a livelihood in occupations that required a relatively limited part of their time and intellectual attention and thus could both work and devote significant time to Torah.**

As an increasing number of schools offered advanced Western studies, and as more professional and cultural opportunities opened before the younger generation, talented young men had many more career alternatives than did their fathers or grandfathers. The fact that many talented youths chose to take advantage of the numerous newly developing career tracks **inevitably had an impact on the overall quality of those who turned to higher Torah study.** Even the children of the greatest Torah scholars, who in the past would have taken for granted that

and studied at an advanced level. Candidacy for such senior positions was often “international”; thus, the Jewish community in Baghdad or Cairo might appoint a well known rabbi from Jerusalem or Aleppo to the position of haRav haKollel, though sometimes an outstanding local rabbi (who perhaps was married to the daughter of one of the community’s dignitaries) might be appointed to such a position.

Positions with a lower status, such as rabbi of a neighborhood synagogue, court scribe, ritual slaughterer, or schoolteacher were generally filled by local candidates. Service as rabbinic judges, as rabbis of synagogues, and as heads of midrashim and yeshivot was usually not considered a full time occupation.

Communities throughout the Middle East had chosen chief rabbis for themselves for hundreds of years. However, in 1835 the Ottoman Empire decided to accord official recognition and status to a Chief Rabbi of Istanbul, bestowing the title Hakham Bashi. Subsequently, such titles were bestowed upon rabbis of other large cities within the Empire. Official appointments provided those who held them with an additional source of authority; at the same time, this increased the possibility of tensions between these rabbis and other centers of power in the community, whether rabbinic or secular. In any case, due to other processes that had an impact upon these societies during the time under consideration, state recognition of rabbinic leadership did not suffice to provide rabbis with assured status and authority. **Many years of intensive and in-depth Torah study are required in order to reach a high level of Torah scholarship.** Thus, after completing elementary level studies in the kuttab, youths with appropriate qualifications could engage in higher levels of study in a yeshiva or midrash and/or be accepted as the personal student of a well-known rabbi or an outstanding judge. **But since during his years of study he would also need to make a living, the opportunities of a young man to devote himself to Torah study**

These rabbis, and their halakhic and ideational creations, are the subject of this book. The fascinating paths they chose to follow in their meeting with (and response to) the modern world, as they experienced and understood it, illuminate modes of religious thought and cultural-religious creativity that can be of great significance for the present and the future.

The Meeting Place Of The Sages The Role Of A Rabbi

(9) משנה – אבות (א:1)

ה'ושע בן פרחיה נמאי הארבל קבלו מהם. ה'ושע בן פרחיה אומר, עשה לך רב, וקנה לך חבר, ויהי דן את כל האדם לכהן זכות.

(10) פירוש הרמב"ם – שם – מהדורת הרב יוסף קאפח

עשה לך רב, ואפילו לא היה ראוי להיות לך רב עשה אותו לך לרב כדי שתשא ותתן עמו ויתקיים תלמודך בידך, לפי שאינו דומה למוד האדם לעצמו כלמודו מזולתו כי למודו מזולתו מתקיים בידו ומתברר יותר, ואפילו היה כמוהו בחכמה או פחות ממנו, וכך ביארו בפירוש צוואה זו.

ואמרו וקנה לך חבר, אמרו בלשון קנייה ולא אמר עשה לך חבר, או התחבר לחברים, וכיוצא בזה. הכוונה שראוי לאדם לקחת לעצמו חבר על כל פנים כדי שיוטבו בכך כל עניניו כמו שאמר אי חברותא אי מיתותא.

ואם לא ימצאהו צריך להשתדל בכך, ואפילו ירכשהו לחברות תחלה עד שיהא חבר, ולא לי יחדל מלנהוג לפי רוחו עד שתתחזק חברותו כמו שאומרים אנשי המוסר אם התחברת אל תתחבר לפי דרכך אלא התחבר לפי דרכו של חברך. וכאשר תהא כוונת כל אחד מן החברים על פי צוואה זו הרי תהיה מטרת כל אחד מהם למלא רצון חברו, ונמצא שמטרת כולם לדבר אחד בלי ספק, וכמה נאה מאמר ארסטו הידיד האחר הוא אתה", והחברים שלשה סוגים, חבר לתועלת, וחבר הנאה, וחבר לדבר נעלה. החבר לתועלת, הוא כגון חברות שני השותפין וכחברות המלך וצבאו.

אבל חבר הנאה הוא שני סוגים חבר תענוג וחבר בטחון. חבר תענוג, הוא כחברות הזכרים לנקבות בנישואין

they follow in their father's rabbinic path, now frequently preferred other options.

While we don't have records of numbers, it is probable that at any given point during the past two hundred years the overall number of adult Sephardic/Oriental Torah scholars in the entire Middle East never exceeded a thousand.

With specific regard to the countries discussed in this book, the Jewish population of Iraq, Syria, and Egypt grew significantly from the middle of the nineteenth century until the massive emigration to Israel and elsewhere in the middle of the twentieth century; yet the absolute numbers of Torah scholars in those countries diminished consistently over these years.

Thus, for example, the important "Beit Zilkha" Yeshiva in Baghdad had 60 students in 1848, 30 students in 1863, and in 1879—only 20 students.

In Aleppo, known for a millennium as an important center of Torah study, efforts were made in the nineteenth century to strengthen the status of Torah scholars, but by 1933 only one yeshiva had survived, with about 20 students—most of whom had no intention of pursuing Torah as a career.

In the early years of the twentieth century, Rabbi Refael Aharon Ben-Shim'on, Chief Rabbi of Cairo, wrote:

"This pleasant city [Cairo] is barren of yeshivas of students of the Torah. Aside from the [rabbinical] court of justice and those religious functionaries linked to it—the remaining [people of Jewish learning] could be counted by a mere child."

Despite the general decline in the status and number of Torah scholars, Middle Eastern Jewish communities in this period—as in earlier generations—were blessed with a creative and talented cadre of Torah scholars.

יב [ט] גְדוּלֵי חֲמֵי יִשְׂרָאֵל--הִנֵּה מִהֶם חוֹטְבֵי עֲצִים וּמִהֶם שׂוֹאֲבֵי מַיִם, וּמִהֶם סוֹמְיִן. וְאַף עַל פִּי כֵן הָיוּ עוֹסְקִין בְּתוֹרָה, בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה; וְהֵם מְקַלְלִים מְעַתִּיקֵי הַשְּׂמוּעָה, אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי מִשְׁפָּה רַבָּנוּ.

יג [י] עַד אֵימְתֵי חֲטָב אָדָם לְלַמֵּד תּוֹרָה--עַד יוֹם מוֹתוֹ, שְׁנֵאמָר "וּפְנֵי-גִסוּרֵי מַלְכָּבָד, פֶּל, יְמֵי חַיָּיָךְ" (דְּבָרִים ד, ט); וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בְּלַמּוּד, הוּא שׂוֹכֵחַ. [יא] וְחֲטָב לְשִׁלְשׁ אֶת זְמַן לְמִידָתוֹ: שְׁלִישׁ בְּתוֹרָה שְׁבַעֲתַיִם, וְשְׁלִישׁ בְּתוֹרָה שְׁבַעֲלֵשׁ פָּה; וְשְׁלִישׁ יָבִין וְנִשְׁפִּיל אַחֲרַיִת דְּבָר מְרַאשִׁיתוֹ, וְיוֹצֵיא דְבָר מְדָבָר, וְיִדְמָה דְבָר לְדְבָר, וְיִדְוֵן בְּמַדּוֹת שְׁתַּתּוֹרָה נְדָרְשָׁת בְּהֵן עַד שְׂיַדַע הַיָּאֵד הוּא עֵיקַר הַמַּדּוֹת וְהַיָּאֵד יוֹצֵיא הָאָסוּר וְהַמְּתָר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְדָבְרִים שֶׁלֹּא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה--וְעַנְיָן זֶה, הוּא הַנְּקָרָא תַלְמוּד.

יד [יב] כִּיצַד: הִנֵּה בַעַל אֲמָנוּת--יְהִי עוֹסֵק בְּמִלְאָכָה שְׁלוֹשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, וּבְתוֹרָה תִּשְׁעָ: אוֹתָן הַתִּשְׁעָ--קוֹרָא בְּשְׁלוֹשׁ מְהָן, בְּתוֹרָה שְׁבַעֲתַיִם; וּבְשְׁלוֹשׁ, בְּתוֹרָה שְׁבַעֲלֵשׁ פָּה; וּבְשְׁלוֹשׁ, מְתַבַּנֵּן בְּדַעְתוֹ לְהַבִּין דְּבָר מְדָבָר. וְדְבָרֵי קַבְלָה, בְּכָלֵל תּוֹרָה שְׁבַעֲתַיִם הֵן; וּפְרוּשָׁן, בְּכָלֵל תּוֹרָה שְׁבַעֲלֵשׁ פָּה; וְהַעֲנִיגוֹת הַנְּקָרָאִין פְּרָדָס, בְּכָלֵל הַתַּלְמוּד.

The Vine Shall Bring Forth Its Fruit Torah Study For Women

14 הרב יוסף משאש – נחלת אבות – חלק ו – דרוש תמ"ב

רבותי! בשבת זה בס"ד אמרתי להמשיך עוד בפירוש מאמר התנא הקדוש רבי מאיר, זכותו יגן עלינו אמן, שאמר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', פירשנו בשבת החולף מהו לשמה.

עתה נוסיף עוד לדקדק בדברי קודשו במה שאמר "כל העוסק", מה בא לרבות בתוספת 'כל'?

...עוד נראה שבאה מילת 'כל' לרבות את הנשים, שאף שאינן מצוות בתלמוד תורה (עיין יורה דעה סי' רמ"ו סע"א ו), אם יעסקו בה לשמה זוכות גם הם לדברים הרבה, כמו דבורה ותולדה שזכו לנבואה מפני חכמתן וצדקתן, וכן אמא שלום, אשתו של רבי אליעזר אחותו של רבן גמליאל (עיין שבת קט"ז סוף ע"א), ומה גם ברוריה בתו של רבי חנניה בן תרדיון אשתו של רבי מאיר, (עי"א אוצר ישראל ב' ברוריה). וכן בתו של רש"י הייתה כותבת וחותמת שאלות

וכיוצא בזה. וחבר בטחון, הוא שיהא לאדם חבר שדעתו סומכת עליו שאינו נשמר ממנו לא במעשה ולא בדבור, ומגלה לו כל עניניו הטוב מהן והרע בלי שיחוש ממנו שיבואהו בכך בזיון לא אצלו ולא אצל זולתו, הרי כאשר יהיה לנפש בטחון באיזה אדם עד כדי כך יהיה לה נחת רב מאד בשיחון וידידותו.

וחבר לדבר נעלה, הוא שתהיה כמיתה שניהם ומטרתם לענין אחד והוא עשיית הטוב וירצה כל אחד מהם להעזר בחברו כדי להשיג אותו הטוב לשניהם יחד, וזהו החבר שצוה בקנייתו, והוא כגון חברות הרב לתלמיד והתלמיד לרב.

11 הערת הרב יוסף קאפח – שם – 29

"תכיל לה" תשא ותתן עמו, תחליפו דעות, תשמיע לו מה שבידיעתך ותשמע הערותיו. ובנדפס עד שתדמה בו שהוא מלמד" וזבוב הטיל רעי בספרו על הכף של תכיל" והטעהו. וטעות כיוצא בזה ראה תרומות פ"ט מ"ז הע' 20.

12 רבנו אברהם בן הרמב"ם – פירוש על התורה – שמות (יט:ו)

כי בכל עדה (יש) בעלי פולחן חסידים ופרושים אפילו (בין) עובדי עבודה זרה וכך (הם) כעת הכומרים בין אנשי הודו ובין הנוצרים, ושאר אנשי העדה משאר האומות נשאר בהפקירות בניאוף וזולתו כמפורסם, ואל יטעה אותך מצב העדה המתדמה לנו ומי שמחקה אותנו, לכן אמר יתעלה "הנכם אתם כלכם תהיו קדושים" כלומר "לא יהיו קצתכם חסידים ופרושים וקצתכם מנאפים פושעים" כי ישראל כולם חייבים במצות כולן וכל מצוה ומצוה יש בה הקדושה שביארנו (ספר) "אלכפאיה" וביאר אותה זולתנו.

Halachah

13 רמב"ם – משנה תורה – הלכות תלמוד תורה – פקא א

יא [ח] כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, חֲטָב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה: בֵּין עַנְיָ בֵּין עֲשִׂיר, בֵּין שְׁלֵם בְּגוּפוֹ בֵּין בַּעַל יְסוּרִין, בֵּין בָּחוּר בֵּין שְׁקִיָּה זָקֵן גְּדוֹל שֶׁתִּשְׁשׁ כּוּחוֹ, אֶפְלוּ עַנְי הַמְּסַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, וְאֶפְלוּ בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים--חֲטָב לְקַבֵּעַ לוֹ זְמַן לְתַלְמוּד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שְׁנֵאמָר "וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה" (יהושוע א, ח).

ותשובות בשם אביה זכותו יגן עלינו אמן, וכן אחותו חיליט, וכן מרים אשת רבנו תם, וחנה אחותו של ריב"ם (ר' יצחק בר מנחם מבעלי התוספות ז"ל) ועוד הרבה, (עיין אוצר ישראל ח' נשים).

ועוד ראיתי על ספר כתב יד, כי בעיר אלג'יר בימי הגאון מורינו הרב רבי עייאש זכותו יגן עלינו, הייתה בתולה אחת גדולה בנוי, בת איש עשיר, חכמה בתורה הרבה, ושוקדת יומם ולילה על לימוד התורה, וקפצו עליה בני אדם רבים ונכבדים, והיא לא רצתה בשום אופן להיות לאיש, מטעם בן עזאי נפשה חשקה בתורה, ויקבול עליה אביה לפני הגאון הנ"ל, וישלח אחריה וידבר על ליבה דברים טובים, ולא אבתה לשמוע לו מקל וחומר מבן עזאי, שהוא איש ומצווה על פריה ורביה, ועם כל זה אמר ומה אעשה ונפשי חשקה בתורה, וכל שכך היא שאינה מצווה בפריה ורביה. ויאמר לה הרב הלא גם בתלמוד תורה אינה מצווה ואין לה שכר. ותשחק ותאמר לו כי נעלמו ממנו לשעה דברי הרמב"ם ז"ל, שגם האישה יש לה שכר למוד, (יורה דעה בסימן רמ"ו סעי' ו'). ואמנם יהי רצון שיתקיימו דבריו שאמר שלא יהיה לה שום שכר, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, כי אינה עוסקת בתורה לצפוי שכר, רק לשם אהבתה של תורה, ויפעם הגאון מדבריה אלה, ויפטריה לשלום ברוב ברכות, ויאמר לאביה הנח לה לעשות רצונה, כי בזה תהיה זכותה רבה להגן על בני העיר, וכן היה.

פעם אחת ראה הגאון בחלומו, והיה בולשת באה לעיר להרוג ולשלול, ויצאה אותה הבת לבדה בחרב שלופה לקראתם ותכריע את כולם לטבח, ותהי תשועה גדולה ויבהל הרב מראשית החלום וישב בתענית, ואחר שלושה ימים בליל שבת, באה בולשת לעיר מהספרדים דרך הים, וה' בחסדו הטיל רוח סערה אל הים, וכל אוניותיהם כליל נשברו וצללו כעופרת במים אדירים, ויושע ה' את כל העיר מיד מצ"רים, וידע הרב רמז החלום, שזכות אותה בתולה הגינה על בני העיר, ונשארה כך אישה בבתוליה וחשקה בתורה עד היותה בת שיששים שנה, ועלתה אל הארץ ושקדה על התורה עד יום מותה בשיבה טובה למעלה ממאה שנה.

עוד מסופר שם, כי גם בתלמסאן היתה בתולה יפה עד מאד, אשר נפשה חשקה בתורה, והוריה היו עניים מרודים ומטופלים בבנים ובנות, ויום אחד בא מעיר

והראן אלמון אחד צעיר לימים ומופלג בעושר, ודיבר אל לב אבי הנערה לתיתה לו לאישה והוא יתן מוהר ומתן, והוא וביתו יהיו באוכלי שולחנו כל ימי חייהם, וישמחו הוריה מאד על המציאה, וכאשר הודיעוהו ולא רצתה נפלו לפני רגליה, ובכו והתחננו לה הרבה להביט בעוניים ולחצם ודחקם לחלצם מן המצר. וכאשר לא יכלה להתאפק, ביקשה מהם זמן ג' ימים להתיישב בדבר, ואז הרפו ממנה. והיא עינתה בצום נפשה, ותבך ותתחנן לפני המקום ברוך הוא לפתוח שערי חנינה להוריה ממקום אחר, וה' שמע את תפילתה וראה את דמעתה, ובליל ג' בחצי הלילה ראתה בחלומה, והנה קול קורא לה לאמור הנה עושר רב טמון בחיק האדמה אשר את שוכבת עליה, ותקום בעוד לילה ותגד לאביה, והוא בטח בצדקתה, ויבא קרדום ויחפור במקום משכבה עומק ב' אמות וימצא קדרת חרס גדולה מלאה דיגרי זהב. ואיש לא ידע. וישמחו מאד מאד. ויהיה בבוקר ויודיע את האיש כי בתו לא רצתה ויפטרהו לשלום. והוא לקח מהזהובים סך מה ויעש מסחר קטן ויצליח מאד. ויחיה חיי עונג ושקט ושלוה, ובתו מצאה נחת לשקוד על דלתי התורה כרצונה. זה פירותיהן בעולם הזה, ולעולם הבא איני יודע כמה טובה כפולה וכו'. ועל זה הוסיף התנא הקדוש רבי מאיר תיבת "כל" לרבות את הנשים.

And There Will Be No One To Give Reproof

15 הרב יוסף משאש – מים חיים, חלק א, סימן קמג

התחלתי בפה רך לדבר אל ראשי העיר להיות לי להזר עזר לתקן את המעוות, ולית דמשגח, ושוב חזרתי בפרך בכמה מריבות ושאוונות, ולא עלה בידי כלום, מרפיון ידי הראשים בדת, שיראים לומר טול קיסם וכו', פן יאמרו להם טולו קורות כקורות בית הבד.

16 הרב יוסף משאש – מים חיים, חלק ב, סימן צ

האם קהל זדידא שלמים כל כך בתורה ובמצוות ואין חסר להם רק סדר הנחת תפילין, שאז כבודו דקדק עמהם כחוט השערה... שכל המניחם מעומד מיקרי עברייין? הלא קהל זדידא הנם ככל המון ישראל שבכל עיר ועיר וכל הרבנים והחכמים המטיפים בפה רך או בפרך, הם על פת ותבשיל שהם עיקר הסעודה דהיינו אמונה, על שמירת שבתות, הכשר מאכלים, טהרת

המשפחה, הנוך הבנים והבנות על ברכי הדת, משומרים באמונה, על שבועות שוא ושקר וכיוצא בזה הרבה דברים העומדים ברומו של עולם היהדות... מה היה לכבודו לבחור מכל מצוות ה' דאורייתא ודרבנן רק דקדוק כזה להרעיש עליו את העולם?

A Son Will Disgrace His Father

17 הרב שמעון אגסי – אמרי שמעון – מאמר צרות עם ישראל

"הנצו הרמונים" אלו הבנים שעליהם אמרו אפילו ריקנים שבין מלאים מצוות כרימון, אם הנצו בילדותם תורה ומצוות ומעשים טובים כרימונים אם לאו. ובאה תשובה "לא ידעתי נפשי שמתני וכו'", כלומר מה אענה ומה אומר מה ראיתי ומה נסתכלתי מהראיה המעגמת נפש ראיתי, ראיתי את הבן לבוש נכרי מקצר בעליונים ומאריך בתחתונים מסלסל בשערו מיפה את עיניו ומחליק את סנדלו להיותו מבהיק, וספרי מירס תחת זרועותיו והולך השכם בבוקר להאסוקול"א וכל היום מצפצף כעגור בשפת צרפת וזכר תורת עברית לא יעלה על דל שפתיו. ובבואו מבית הספר לעת הצהרים ורואה שעדיין לא הכינו לו את הארוחה טרם בואו, הוא בועט בפרת הבשן השמנה היא אמו, והיא פוערת פיה לבלי חוק כנגד המשרתת, ויפתח ה' את פי האתון לקלל ולחרף למה לא הכינה לעורב צדו וקם שאון בבית אלה מפה ואלה מפה. ובין כה וכה הביאו לו ארוחה ובא וישבת לו על השולחן, ונושך ואוכל כחמור בלי נטילת ידים ובלי ברכת המוציא, ומלא כריסיה עד שכריסו נבקעת ויקום וילך בלי ברכת המזון, ואחר כך אין לו מנוחה כדוב אלא מטייל ארוכות וקצרות בראש פרוע, ומשנן חזור חזור מה שלמד בבית הספר כדי להיות שגור בפיו בעל פה, וכמעשהו בצהרים כך מעשהו לעת ערב וזה דרכו תמיד, באופן שאינו לא במקרא ולא בדרך ארץ ולא במדות, פרא ולא אדם, בער ולא איש משולל ממצב הנמוסי והמוסרי והדתי. והגורם לכל זה בעבור שבולמוס הקנאה אחז אותם להדמות אל אנשי אירופא ובפרט להצרפתים.

ומדה זו היא אשר משכה ברסן לחייהם לנטותם הדרך כעגלון הזה היושב על העגלה ואוחז רסן הסוסים בידו להטות המרכבה אל כל אשר יחפוץ. כן היינו אנחנו המרכבה, ואנשי אירופא הם העגלון המטים אותנו

ומנהיגים אותנו לילד בכל דרכיהם ומנהגיהם אשר יחפוצו, ועל זה מתאונן שלמה המלך עליו השלום, ברוח קדשו באומרו "לא ידעתי נפשי שמתני וכו'" כלומר איני יודע למה נפשי שמתני כמרכבה לעמי נדיב, הם אנשי אירופא להיות מטים אותי לכל מה שירצו, מי כפה עלי הר כגיגית להדמות להם הלא אנחנו אנשי המזרח נקראים ומה לנו לדרך הצרפתים העליזים. זה מה שראה ונסתכל בחנוך הבנים ועורר עליו קנים ונהי והי.

A Daughter Will Rise Up Against Her Mother

18 הרב שמעון אגסי – שם

עוד ראה ונסתכל בחנוך הבנות ושפח על פניו, כי לא די להם שהאבידו את הבנים בני ציון היקרים אלא, שלטשו עין גם על הבנות העדינות, ורעה עיניהם בצניעות שהיתה בהם. ומעשה שטן הצליח שהזמין לפניהם איש נדיב ושוע מתושבי עירנו לפנים ונסע לארץ הסינים וה' שלח לו ברכה במעשה ידיו ונעשה בעל מליונים ועלה על לבו לעשות טוב עם אנשי עיר מולדתו באיזה מפעל כביר ומועיל לכל עם הארץ בשוה, ובהשמע הדבר לאוזנם פתוהו ויכלו לו במתק לשונם ליסד בית ספר גדול ורחב ידיים לנערות בכל מכלול יופי והוד והדר כבתי ספר הגדולים אשר בערי אירופא ובתום לבבו הזיל זהב מכיס כמו שלושים אלף לירא תוגרמה.

וקורא אני על זה כמה נפשות שיקעו במקום הזה, שאילו היה נותן הסך המסויים הזה באחד הבנקים הגדולים להיות הקרן קיים ופירותיו יהיו למעשה צדקות שונים, כמה נפשות היה מחיה בזה היש מחליף פרה בחמור כמו זה? וצודדי נפשות לפורחות נפלו להם על המציאות הגדולה הזאת ואספו אסיפה גדולה מהבנות העדינות כמו אלף חמש מאות נערה והנם מתעוללות בנפשם ללמד מעשה תעתועים כמו הבנים, וגם שעירים ירקדו שם במיני ריקודים שונים וחוצפה יתירה אשתכחת בבית זה יותר מבית הספר לנערים.

כי הנהיגו שתלכנה הנערות בחוץ פרועות ראש לגמרי, והמלבוש קצר עד הארכובה ומשם ולמטה רק מכסה בתי שוקיים דק יכסה רגליהם, ומעיל שחור כמעילי כהני הנוצרים יעטו את גויותיהם מלפניהם עד האחור וכל הלובשת איזה מין מלבוש חצוף ביותר הרי זו משוכחת. והנערה המרהבת עוז בנפשה להשליך מעליה רסן

הבושה מכל וכל ולשים בראשה כובע האירופים אין לה מעלה גדולה מזו. וכל המדות הפחותות שכתבנו לעיל אצל הבנים הנם נמצאות אצל הבנות ביתר שאת, להיות שאינם בעלי תורה וגם הם שחצניות ביותר ודעתם קלה עליהם, ונוחים להתמכר לכל מדה מגונה ופחותה בנקל כידוע.

זהו מה שראיתי בחינוך הבנים והבנות, והאם תחת שהיה לה לטפח על פניה בראות ילדיה בחנוך פרוץ כזה אלא היא שמחה ביותר, בראותה את בנה מצפצף לשון צרפת ובתה מפטפטת צרפתית ופורטת על פי הנבל ואומרת שישו בני מעי שישו בראותי ילדי כצרפתים גמורים מעשה ידי להתפאר. וגם על זה קורא שלמה המלך עליו השלום בקול "לא ידעתי למה נפשי שמתני כמו מרכבות לעמי נדיב", והם מנהיגים אותי על פי דרכם ועלילותם הנשחתות? תם אני לא אדע נפשי.

The Face Of The Generation Will Be Like The Face Of A Dog

19 הרב שמעון אגסי – שם

ועתה אליכם אישים אקרא הנה ביארתי וביררתי לכם שעל מה ולמה יד ה' הויה בנו לרעה, הוא בשביל כי עונינו ענו בנו, וחטאתינו כי עצמו מאד, ויותר מה שביארתי לכם אתם יודעים. וכבר ביארתי לכם כי לא בבכיות וזעקות וסליחות ותחנונים יושיע ה', כי אם בשובנו מדרכינו הרעים. ואם כן מה אתם מחשים הלא אם אמת מארץ תצמח אז צדק משמים נשקף, להוריק לכם גשמי רצון ברכה ונדבה עד בלי די.

וכי תאמרו אנחנו מה בידינו לעשות, הלא קהל עדתינו על החכמים והרבנים והקצינים עיני העדה יסמוכו, ועליהם מוטלת החובה לתקן המעוות ולמה נרפים הם נרפים החכמים והרבנים יושבים בחיבוק ידיים? האמת אתכם בזה ואודה ולא אבוש שאין החכמים ורבנים שמים על לב לעשות כלום. אבל צריכים אנו לידע שאם אין החכמים ורבנים עושים כלום האם אתם צריכים לחשות ולשים יד על פה? הלא משנה שלמה שנינו במקום שאין אנשים השתדל להיות איש.

ובפרט יש לכם לדעת כי אופן העגלה המלאה לה עמיר ממיני צרות ומצוקות רק עליכם הוא יסוב, כי הנה

החכמים ורבנים תורתם מגינה עליהם הגם שגם עליהם יעבור כוס יוקר השערים והם בדוחק ובצער מכל מקום אינו מגיע צערם לצער שלכם, שהוא כבשר בתוך קלחת כי הן אני סוחר כמוכם מכיר בצער שאתם שרויים בו. ועשירים גם כן אינם מרגישים בכל הבא עלינו כידוע לכל. ואתם רק אתם בפח נלכדים הן בהעצר שמים ולא יהיה מטר... ויוקר השערים והן מפאת הממשלה האומרת הב הב, הן מכל צד ופנה עליכם היו כלנה.

ואם כן למה נרפים אתם נרפים ולא תחושו לעזרת עצמכם. עד מתי אתם הוזים שוכבים ובוטחים על חכמים ורבנים הלא אמרתי לכם בפניהם שאין הם עושים כלום ומה אעשה עוד לכם. ובאמת אגיד כי יש להם לחכמים ורבנים התנצלות במה שאין עושים כלום, כי הן לפנים בישראל היו החכמים ורבנים והעשירים שותפים יחד כשתי נפשות בגוף אחד, והיו נשמעים העשירים אל החכמים ורבנים ושניהם יחדיו היו משגיחים בעסק הצבור ואם היה נראה איזה בדק בחומת הדת, היו החכמים ורבנים מגלים אוזן העשירים ומסכימים עמהם וממהרים לגדור הפרצה ההיא, אבל עכשיו נתפרדה החבילה כאשר אתם רואים, והחכמים ורבנים לבדם מה יוכלו לעשות כאשר ההמון נשמע לדברי העשירים יותר מהחכמים, וכיון שעשירים אין כאן חכמים ורבנים גם כן אין כאן.

ואל העשירים גם כן יש התנצלות יען כי לא כדורות הראשונים דורות האחרונים כי בדורות הראשונים לא היו העסקים מרובים כל כך כי שתיים או שלש שעות ביום היה מספיק אל העשיר לעיין בעסקיו, ושאר כל היום היה לו פנאי לעיין במילי דמתא עם החכמים ורבנים, משאין כן עכשיו שנתרבו העסקים לאין קץ והמסחר גדל למאד ואפילו ימי תקופת תמוז אינם מספיקים לו לעשיר לגמור עסקיו, ואם היה בידו ליקח גם איזה חלק מהלילה לסחור בו מה טוב. ואם כן מהיכן יש לו פנאי לעשיר לעיין במילי דמתא? הלא הוא נאחז בסבך חרדת מסחרו ואתננו ומה איכפת לו יהיה מה שיהיה.

וכיון שכן שהעשירים אינם פנויים והחכמים ורבנים לבדם לא תעשינה ידיהם תושיה על מי אתם בוטחים. הלא אין הדבר תלוי רק בכם, ועל דורינו זה נאמר "אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא

**And Upon What Is There For Us To Rely?
Only Upon Our Father In Heaven**

20 הרב שמעון אגסי – שם

ואתם אחי ורעי הגה הלאתי אתכם בדברים, והכאבתי את לבבכם בתוכחת מוסר ודברים נמרצים, והבאתי בבשרכם עקיבות חדות. **סלחו נא לי ומחלו לי כי אל אלקים הוא יודע כי לא מאיבה ושנאה דברתי עמכם, כי אם מאהבה וחמלה, וצר לי מאד על כי העת הביאני לידי מדה זו, מה אני ומה חיי להטיף דברים קשים כלפי עם קדש.**

אבל זה דומה לרופא אחד שיש לו בן רך ויחיד ועלתה לו מכה מסוכנת הנקראת "פנגאשיר" וההכרח אילץ את אביו לתחוב מחט חד בבשר בנו יחידו לקרוע המכה ולחתוך הבשר הבלוי, אשר זה פורש ובוכה על צער בנו יחידו, וזה פורש ובוכה על צער אביו, כן הדבר הזה.

אי לזאת סלחו לי אחים יקרים, שאו לי אהובים וידידים, כי לא במרד ומעל הדאבתי את נפשיכם סלחו לי ויסלחו לכם ה', ויהיה שלום באהליכם ושלוה בארמונותיכם.

עכשיו אימתי", כי לא בכל עת תמצא אסיפה גדולה כזו.

ותדעו ותאמינו לי אחי ורעי **כי מעולם לא שמעתם עוד דברים ברורים כאלו** ואפונה אם תוסיפו תשמעו עוד לא מפי ולא מפי זולתי, כי להיות שצער שלכם נגע עד לבבי הרהבתי בנפשי עוז לגלות דברים נצורים וספונים כאלו, ואם כן למה אתם מחרישים ומעבירים השעה, הנני חוזר לקרוא באוזניכם הקריאה שבתחלת דרוש זה שהן עם חכם ונבון אתם ולא יאתה לאנשים חכמים ונבונים כמותכם להחרד חרדה גדולה כזו להיבטל כל אחד מכם מעסקיו ולהתאסף יחד כאיש אחד חברים אם לא לתועלת גדולה באה אלי החרדה הגדולה הזו שאם לא כן מה היא התועלת היוצאת לכם מזה אם לא לתקן המעוות.

ואם כן הבו עצה איך ובמה לתקן המעוות ואנה נפנה לעזרה (דומיה ממושכה שוררת בכל הקהל הגדול הנאספים ואין פוצה פה וצפצף רק פוערים פיהם ומביטים עלי בעיניים כלות).